

Familie- og kulturkomiteen
Stortinget
Avgitt elektronisk på stortinget.no

Deres referanse:
Vår referanse: 2023/51
Dato: 13.02.2023
Publikasjonsnr.: NIM-H-2023-007

Høringsuttalelse – innspill til representantforslag om å styrke barns personvern på digitale flater

1. Innledning

Vi viser til representantforslag 81 S (2022-2023) om å styrke barns personvern på digitale flater.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) er enig med forslagsstillerne i at det er behov for ulike tiltak for å styrke barns rettigheter i digitale flater. Barns rett til privatliv er en grunnleggende rettighet. Den teknologiske utviklingen representerer en rekke nye trusler mot barns privatliv som gjør det nødvendig å gjennomgå lovgivning og andre tiltak for å sørge for at menneskerettighetene også er beskyttet på digitale flater. I tillegg til retten til privatliv, kan også andre av barns rettigheter komme under press i den digitale utviklingen.

Selv om menneskerettighetene forplikter statene på personvernområdet, har statene også en viss skjønnsmargin i valg av tiltak. Dette begrenser også NIMs mandat, slik at vi ikke gir anbefalinger om alt på dette området. I dette innspillet vil vi for det første si noe om behovet for å gjøre menneskerettslige vurderinger av forslagene. Dernest vil kommentere forslagene, men med ulik grad av stillingtaken til de forskjellige forslagene. Vi legger for øvrig til at vi også vil levere en høringsuttalelse til Personvernkomisjonens utredning NOU 2022:11, der enkelte av disse synspunktene vil bli utdypet. Vi legger også til grunn at oppfølging av eventuelle anmodningsvedtak på bakgrunn av dette representantforslaget må sees i lys av forslagene fra Personvernkomisjonen og oppfølgingen av disse.

2. Generelt om behovet for å gjøre menneskerettslige vurderinger av forslagene

Et overordnet innspill er at det må legges til grunn at alle forslagene skal vurderes i lys av menneskerettslige forpliktelser generelt, og barns rettigheter spesielt. I representantforslaget pekes det på at det «bør gjøres barnrettsvurderinger av alle forslag som berører barn som forbrukere,» i relasjon til forslaget om at det bør nedsettes et lovutvalg for å beskytte barn og unge på digitale flater. Vi antar at forslagsstillerne ikke i utgangspunktet mener å avgrense behovet for utredning av barns rettigheter til de forbrukerrelaterte spørsmålene, men vil for ordens skyld understreke

at kravet til utredning av menneskerettslige forpliktelser er grunnleggende på alle områder der det er relevant.¹

Til utredning av de menneskerettslige spørsmålene vil vi understreke behovet for å utrede barns rettigheter etter barnekonvensjonen, herunder særlig retten til privatliv etter artikkel 16, og retten til beskyttelse etter artikkel 19. Disse artiklene må igjen tolkes i lys av barnekonvensjonens generelle prinsipper, herunder prinsippet om barnets beste. En kilde til tolkningen av barnets rettigheter er FNs barnekomité's generelle kommentarer, som ifølge Høyesterett etter omstendighetene skal tillegges stor vekt. Den nærmere vekten er imidlertid avhengig av om de gir uttrykk for tolkning av konvensjonen, eller gir tilrådinger om optimal praksis.²

Barnekonvensjonen forplikter statene til å beskytte barnet mot inngrep fra staten selv, men gir også forpliktelser til å hindre inngrep fra andre aktører. Dette gjelder også barnekonvensjonen artikkel 16 om barnets rett til privatliv. FNs barnekomité uttaler i generell kommentar nr. 25:

“Threats to children’s privacy may arise from data collection and processing by public institutions, businesses and other organizations, as well as from such criminal activities as identity theft. Threats may also arise from children’s own activities and from the activities of family members, peers or others, for example, by parents sharing photographs online or a stranger sharing information about a child.”³

Det er derfor viktig at barns personvern beskyttes i alle dimensjonene der det nå er truet.

Et annet generelt menneskerettslig poeng er at rettigheter i lovverk også må ledsages av klage- og håndhevingsmuligheter. FNs barnekomité peker i generell kommentar nr. 25 på at barn må gis tilgang til prøving av klager og krenkelser i det digitale miljøet, og til behovet for uavhengige overvåkningsmekanismer.⁴ NIM vil trekke frem at det er generelle mangler i barns adgang til å prøve klager over brudd på sine rettigheter etter norsk rett, og at dette også gjelder på personvernområdet for barn. NIM viser til at Personvernkomisjonen i sin utredning anbefaler at regjeringen arbeider for at ideelle organisasjoner kan få en styrket rolle i å fremme personvern, blant annet gjennom å opptre på vegne av registrerte personer.⁵ NIM mener det særlig bør vurderes om dette kan gjøres også for barn for å få prøvet flere saker som gjelder deres rettigheter.

¹ Utredningsinstruksen, kap. 2, punkt 2.1, spørsmål 3, jf. veileder til utredningsinstruksen, som peker på behovet for å utrede forholdet til menneskerettslige forpliktelser.

² HR-2020-661-S, avsnitt 80, og Rt. 2015 s. 1388, avsnitt 151 med videre henvisninger.

³ Barnekomiteen, Generell kommentar nr. 25, avsnitt 67.

⁴ Barnekomiteen, Generell kommentar nr. 25, punkt K og F.

⁵ NOU 2022:11, avsnitt 10.3.5.

Flere av forslagene omhandler retten til privatliv i familiære forhold. I tillegg til de rettighetene allerede nevnt, er her også barnekonvensjonen artikkel 5 særlig viktig, som omhandler at statene skal legge til rette for at foreldre skal ta hensyn til barnets gradvise utvikling av evner og anlegg.

Til sist nevner vi at en helhetlig utredning av de menneskerettslige forpliktelsene på dette området også må inkludere utredning av andres menneskerettigheter der dette er relevant.

3. Til forslag 1

Forslaget er identisk med Personvernkommisjonens forslag om dette, og begrunnelsen synes å hvile på det samme som Personvernkommisjonen trekker frem.

Forslaget er nokså vidt etter sin ordlyd, men synes å være vinklet mot de forbrukerrettslige sidene av barns personvern, der barn blir kommersielt utnyttet av kommersielle aktører. NIM støtter en gjennomgang av dette, og viser til Personvernkommisjonens begrunnelse for dette som blant annet bygger på innspill fra Forbrukerrådet og Barneombudet.

Vi vil imidlertid kort nevne at det også er en rekke andre trusler mot barn på nett, der det kan være grunn til å utrede deres rett til beskyttelse på digitale flater. Ett eksempel er rett til beskyttelse mot hatprat, som har en side til rett til beskyttelse mot ulovlige angrep på ære og omdømme etter barnekonvensjonen artikkel 16 som blant annet er tematisert av Ungdommens Ytringsfrihetsråd.⁶ Vi antar at det kan være hensiktsmessig å avgrense forslaget i denne omgang til å omhandle beskyttelse mot kommersiell utnyttelse, eller overtramp fra kommersielle aktører, men vi minner om at retten til beskyttelse også rekker videre, og at det også må vurderes behov for tiltak eller utredninger også i andre sammenhenger.

4. Til forslag 2 og 3

NIM mener at det er nødvendig å vurdere behovet for ytterligere regulering av atferdsbasert markedsføring mot barn ut over det som vil følge av DSA. For det første er det, som påpekt av blant andre Forbrukerrådet i deres høringssvar til Personvernkommisjonen, ikke alle tilbydere av tjenester som vil være omfattet av forbudet etter DSA. Dernest er det også behov for å vurdere de problematiske sidene ved bruk av personopplysninger nærmere, også opp mot menneskerettighetene. Vi viser til at FNs barnekomité i Generell kommentar nr. 25 anbefaler at statene «should

⁶ Ungdommens Ytringsfrihetsråd, 2021.

prohibit by law the profiling or targeting of children of any age for commercial purposes on the basis of a digital record of their actual or inferred characteristics, including group or collective data, targeting by association or affinity profiling.”⁷

NIM har ikke hatt anledning til å utrede de menneskerettslige sidene og gjennom det ta stilling til om vi støtter de foreslåtte forbudene eller ikke, men NIM mener som sagt at det er nødvendig å vurdere ytterligere beskyttelse, og vil derfor støtte at forslagene utredes.

5. Til forslag 4, 5 og 6

NIM viser til den økte oppmerksomheten om ulike aspekter ved barns personvern i familiære forhold, og er enig i behovet for både lovgivning og andre virkemidler på dette området.

NIM støtter behovet for tydeligere lovgivning, inkludert i barneloven, som styrker barns selvstendige rett til privatliv også innad i familien.

NIM vil for det første fremheve at fravær av regelverk rundt barns samtykkekompetanse på personvernområdet gjør rettstilstanden uklar. I dag er det kun aldersgrensen på 13 år for samtykke til personopplysninger i forbindelse med informasjonssamfunnstjenester som gir barnet en samtykkekompetanse, noe som innebærer at barnet ikke selv har personvernrettslig myndighet før det fyller 18 år. Datatilsynet opererte tidligere med veiledende aldersgrenser, som de nå har gått bort fra. Som vist av både Barnelovutvalget, Åpenhetsutvalget og i utredningen som er vedlegg til Personvernkommisjonen, har Datatilsynets tidligere veiledende aldersgrenser imidlertid vært brukt i en rekke sammenhenger og sektorer, for eksempel innen forskning, og i pressens vurdering av behov for samtykke.⁸ NIM viser til at spørsmålet om rettslig handlingsrom omkring samtykke er grundig utredet i en utredning avgitt til Personvernkommisjonen, og at det nå er behov for at lovgiver tar stilling til konkret(e) aldersgrense(r), og hvilke ulike spørsmål innenfor personvernet som skal falle inn under slikt samtykke. Vi vil i denne sammenhengen også anmode om at en tydeliggjøring av forholdet mellom barns og foreldres samtykkekompetanse ikke må føre til at det innføres krav om foreldresamtykke på områder det ikke er behov for det på. Det er mye som i dag ikke reguleres av en personvernrettslig aldersgrense, og som heller ikke bør gjøre det. I barnekomiteens generelle kommentar nr. 25 sier barnekomiteen for eksempel at «[p]roviders of preventive or counselling services to children in the digital

⁷ Barnekomiteen, Generell kommentar nr. 25, avsnitt 42.

⁸ Se nærmere om dette i Ericson, I.S. (2022). Barns samtykke på personvernfeltet. Utredning for Personvernkommisjonen.

environment should be exempt from any requirement for a child user to obtain parental consent in order to access such services.”⁹

For det andre vil NIM fremheve, som vi også pekte på innledningsvis, behovet for å vurdere klage- og håndhevingsmekanismer på dette området. Som redegjort for Barnelovutvalgets NOU, som også er vist til i representantforslaget, var en del av begrunnelsen for behovet for lovgivning at den någjeldende personopplysningsloven ikke viderefører den spesifikke bestemmelsen som gir Datatilsynet myndighet til å pålegge sletting av personopplysninger om barn. Denne bestemmelsen kom i sin tid inn dels som følge av merknader fra FNs barnekomité til Norge i 2010, som lød:

“Protection of privacy

The Committee is concerned at information that parents may violate their children's right to privacy when revealing the particulars of their children's lives on webpages, sometimes in order to support positions in custody conflicts.

The Committee recommends the State party to mandate the Norwegian Data Inspectorate to prevent parents and others to reveal information about children which violates children's right to privacy and is not in their best interests.”¹⁰

Utenom tilfellene som rammes av straffeloven, der § 267 er mest praktisk for disse tilfellene, er det etter gjeldende rett uklart i hvilken grad barn kan få overprøvet sine foreldres beslutninger på personvernområdet der de selv mener at deres privatliv er krenket, for eksempel der foreldre ønsker at barnet skal medvirke i en nyhetsreportasje eller liknende som barnet ikke ønsker. I andre tilfeller kan det være andre som mener at barnets rettigheter ikke er ivaretatt. I begge tilfellene kompliseres dette ved at foreldre i utgangspunktet har samtykkekompetanse på vegne av barnet. Det må likevel vurderes hvor langt foreldresamtykket skal rekke der barnets selvstendige rett til privatliv kommer under press, og hvordan barns rettigheter kan realiseres i disse tilfellene.

Ettersom barneloven ikke etter sitt system åpner for overprøving av beslutninger under foreldreansvaret, kan det etter NIMs syn også være grunn til å vurdere andre regelverk i tillegg til barneloven, for å sikre en reell klagemulighet for barn, og eventuelt andre på barns vegne.

NIM er videre enig med forslagsstillerne i at lovgivningen ikke løser alt som omhandler barns rett til personvern i familiære forhold, og støtter derfor forslaget om å be regjeringen vurdere ulike virkemidler for å styrke forståelsen blant foreldre. NIM viser til at også Personvernkommissjonen foreslår liknende anbefalinger. Forslag nr. 5 synes imidlertid etter begrunnelsen først og fremst å være rettet mot foreldres eksponering av barn. Etter NIMs syn bør også andre personvernutfordringer i familiære forhold

⁹ Barnekomiteen, Generell kommentar nr. 25, avsnitt 78.

¹⁰ Barnekomiteens avsluttende merknader til Norges 4. rapport, avsnitt 28 og 29.

vurderes, herunder særlig foreldres overvåkning av nettaktivitet eller kommunikasjon, som blant annet FNs barnekomité advarer mot.¹¹ NIM viser til at også Personvernkommisjonen har anbefalt tiltak på dette området. Også Medietilsynets nylig utgitte rapport viser at det er stor usikkerhet blant foreldre og barn om personvern i relasjon til barns egen mobilbruk, og at foreldre ønsker tydeligere veiledning om disse spørsmålene.¹²

NIM har ikke tatt stilling til spørsmålet om å forby foreldres publisering av barns personopplysninger for kommersielle formål på nett, da vi mener at dette forslaget må utredes nærmere.

6. Til forslag 7, 8 og 9

NIM støtter både opplæring i personvern som grunnleggende menneskerettighet i skolen, og tiltak for å styrke forskning, både i Norge og gjennom EU Kids Online. Vi viser til General Comment no. 25, som peker både på behovet for informasjonsspredning og opplæring, og på behovet for datainnsamling og forskning.¹³ Til forslag 7 om opplæring i personvern som en grunnleggende menneskerettighet i skolen, viser vi særlig til rapporten som var en del av underlagsmaterialet til Personvernkommisjonen, med intervjuer med barn og unge, som indikerer at en oppdatert problembeskrivelse av personvernproblematikk i skolen er fraværende.¹⁴ Når det gjelder forslag 8 om utredning av opprettelse av et forskningscenter, viser vi, som Barneombudet i deres høringsvar, til at dette allerede utredes av Barne- og familiedepartementet. Et eventuelt vedtak kan derfor gå ut på at et slikt forskningscenter opprettes, dersom utredningene taler for det.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Adele Matheson Mestad
Direktør

Kirsten Kolstad Kvalø
Seniorrådgiver

¹¹ Barnekomiteen, Generell kommentar nr. 25, avsnitt 76.

¹² Medietilsynet (2023). Digitale dilemmaer.

¹³ Barnekomiteen, Generell kommentar nr. 25, avsnitt 30, 32 og 33.

¹⁴ Christian G. Falch, Rapport til Personvernkommisjonen: Intervjuer med barn og unge om personvern.

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.